

In het maandblad van de gemeentelijke commissie heemkennis "Ons Amsterdam" troffen wij een voortreffelijk geschreven artikel aan van de hand van de heer J.H. Kruizinga. Aangezien het een beschrijving van de collectie van onze oude vriend J.A. Banning betrof, hebben wij ons gehaast, verlof te bekomen dit artikel te mogen overnemen. Dit werd ons gaarne toegestaan.

Ieder die het voorrecht heeft gehad, wel eens bij de heer Bannink te Groenlo op bezoek te zijn geweest, weet hoe gezellig en sfeervol het daar was. Het kan raar lopen in de wereld, nooit zouden we toen vermoed hebben, hem nog eens in een op en top Amsterdams tijdschrift tegen te komen. Tussen twee haakjes, wat een prachtig tijdschrift is "Ons Amsterdam" toch eigenlijk. Ieder die Amsterdam kent en er van houdt moet feitelijk abonné op dit tijdschrift zijn. Het kost slechts f 5,-- per jaar. Redactie en Administratie zijn gevestigd O.Z. Achterburgwal 185, Amsterdam.

W.F. Anderson.

De geologisch-archeologische collectie van de heer J. A. Banning

door J. H. Kruizinga

Niemand minder dan Cicero, de grootste Romeinse redenaar die van 106 tot 43 jaar vóór Christus leefde, heeft gezegd: "Niet weten wat voor uw tijd gebeurde, is altijd kind blijven." Reeds in zijn dagen waren er geleerden, die met grote nauwgezetheid en ijver speurden naar overblijfselen uit het verleden. Zij waren er toen al zeker van, dat zonder historisch besef geen eigenlijke cultuur denkbaar was. Wie dit aanvaardt is gelijk overtuigd van de waarde der archeologie, waaronder wij verstaan de reconstructie van de menselijke cultuur in de oudste tijden.

Toch heeft het nog eeuwen geduurd voor men in oudheidkundige opgravingen meer zag dan een dure liefhebberij en men niet meer met een goedkoop glimlachje over "gebroken potjes en pannetjes" sprak. Men weet nu wel dat het niet louter en alleen om zo'n potje of ander voorwerp gaat, waarvoor na een dergelijke vondst het begonnen graafwerk ter wille van een bouwwerk of bij een verkaveling omzichtig onder leiding van een archeoloog wordt voortgezet. Vaak krijgt men iets tastbaars in handen, maar de bodemdeskundige is al heel blij met de ontdekking van een bepaalde kleurafwijking in de grond, die hem een aanwijzing kan geven omtrent een menselijke nederzetting. In onze tijd verschijnen er in dagbladen en tijdschriften met de regelmaat van een klok berichten over bodemvondsten, waar ook ter wereld. Wilt u enkele voorbeelden? Bij de bouw van een scheepstimmerwerf te Obuda in Hongarije stiet men op 1800 jaar oude resten van de Romeinse beschaving. Tijdens opgravingen, die het Britse Ministry of Works te Seamer Moor, Long Barrow, verrichtte, werd een grafhuis ontdekt, dat door mensen uit de steentijd werd gebruikt. Deze vondst wierp een nieuw licht op de begrafenisgewoonten van 4000 jaar geleden. Bij werkzaamheden in Barleben bij Maagdenburg vond men schedels met littekens, waaruit kon worden opgemaakt, dat degenen, op wie de operaties werden toegepast (zo'n 3700 jaar geleden), nog enkele jaren na de ingreep geleefd moeten hebben. Ook in Oost-Thailand vond een Deens- Thaise expeditie vier skeletten, die waarschijnlijk 4000 jaar oud zijn. De vondst werd gedaan niet ver van de plek waar ook dertig bijlen uit de steentijd werden ontdekt. Een Amerikaanse expeditie vond in Noord-Irak in een grot zelfs drie ske-

letten van Neanderthalers, die naar schatting 45.000 tot 60.000-jaar oud zijn. Maar waarom zo ver van huis te gaan? In ons eigen land worden regelmatig oudheidkundige vondsten gedaan, die soms een zeer verhelderend licht werpen op de leefwijze en de gewoonten van onze verre voorouders. De bodem van ons kleine land verbergt zeer vele schatten en men kan er zich alleen maar over verwonderen dat eigenlijk pas sinds 1947 het oudheidkundig bodemonderzoek van rijkswege behoorlijk is georganiseerd. Wel hadden voorheen andere instellingen daarmee bemoeienissen, doch als zelfstandig coördinerend lichaam kennen wij pas sedert genoemd jaar de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (R.O.B.), gehuisvest in het gerestaureerde klooster Mariënhof aan de Kleine Haag te Amersfoort. De Rijksdienst in Amersfoort werkt nauw samen met andere archeologische diensten zoals het Biologisch-Archeologisch Instituut (B.A.I.) te Groningen en het Instituut voor Prae- en Protohistorie der Universiteit (L.P.P.) van Amsterdam.

Wie regelmatig in het Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond de rubriek Archeologisch Nieuws leest, komt uitstekend op de hoogte van de vondsten in onze bodem gedaan. In het nummer van april 1965 staat een overzicht van de werkzaamheden (en de resultaten!) in het kader van het stadskernonderzoek door het I.P.P. op de plaats van het afgebrande winkelpand van C. en A. Breninkmeijer (Damrak 73-76 en Nieuwendijk 194-196). Voor het eerst werden daar over een groot areaal (1200 m²) resten van laat-middeleeuwse houtbouw aangetroffen. Men vond er, behalve ceramiek uit de 14e eeuw, veel lederen voorwerpen en scherven van zwaluwnest-kogelpotten. (9e-en 13e eeuw)! Een

onderzoek in Vlaardingen onder leiding van prof. dr. W. Glasbergen van het I.P.P. bracht aan het licht, dat daar een prehistorische nederzetting heeft gestaan, overeenkomstig een cultuur, die men tot heden alleen in Frankrijk kende. Opgravingen in Elsloo bij de Maas in Limburg leerden iets omtrent de eerste landbouwers in onze streken, vondsten te Brunssum bestonden uit produkten van middeleeuwse pottenbakkers en een onderzoek in Bergeijk (N.Br.) bevestigde het vermoeden dat daar een grafveld van de Merovingers heeft gelegen.

Bovengenoemde werkzaamheden worden bijna alle verricht door ambtenaren in dienst van de Rijksdienst voor het oudheidkundig Bodemonderzoek en aangesloten Instituten of door leden van de geologische vereniging of archeologische werkgemeenschappen. De resultaten worden in musea (voornamelijk in het Rijksmuseum van Oudheden aan het Rapenburg te Leiden) ondergebracht, waar zij worden bestudeerd en tentoongesteld.

Er zijn echter ook vele particulieren die een geologische of archeologische verzameling bezitten en soms hebben zij in hun collectie voorwerpen, waarop menige museumdirectie jaloers zou zijn. Met een van hen breng ik u nu in contact, omdat hij uitstekend past in de rij van Amsterdamse verzamelaars.

Het is de heer J.A. Banning (Wakkerstraat 9), die, met de heren C.A.L. Sander en L. Janszen, tot de bodemdeskundigen van Watergraafsmeer gerekend kan worden.

Zwerfstenen en fossielen.

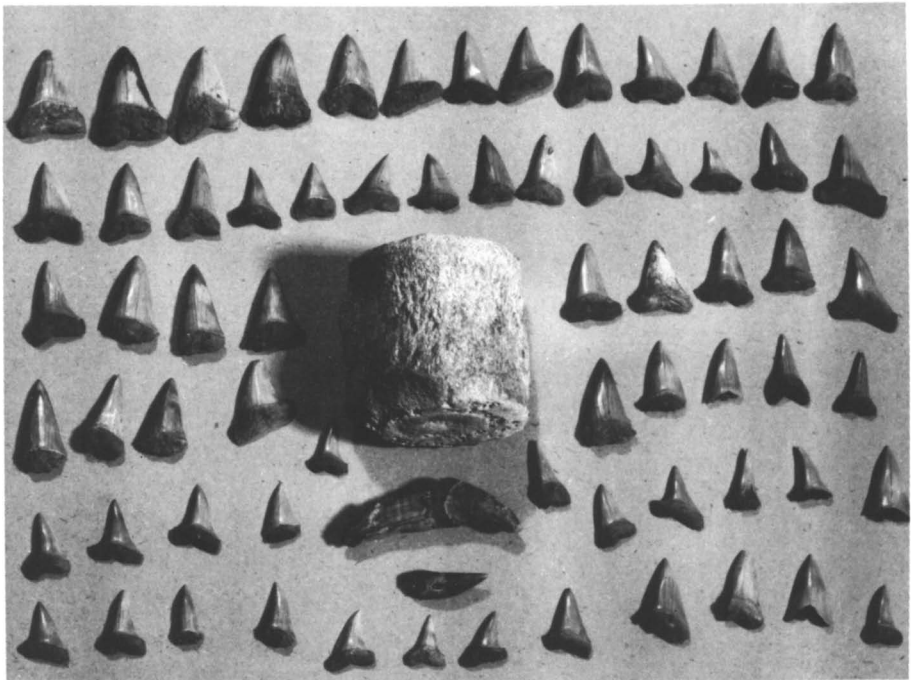
De heer Banning, die in Utrecht (1903) werd geboren, verhuisde in 1934 naar Groenlo en kwam in 1950 naar Amsterdam. In die groenlo'se periode ontwaakte zijn liefde voor de oudheid pas goed: hij werd medeoprichter van de vereniging (later Stichting) Het Grols Museum te Groenlo, waarvan hij later directeur werd (1935-1945).

Van 1936 tot 1950 was hij bovendien bestuurslid van de Oudheidkundige Vereniging "De Graafschap". Toen de Nederlandse Geologische Vereniging in 1945 te Arnhem werd opgericht, werd de heer Banning secretaris van de afdeling Groenlo-Winterswijk, hij was (tot 1955) bibliothecaris van de N.G.V. en voorzitter van de afdeling Amsterdam (1950-1952). Tot zover enkele zakelijke gegevens. Voor ieder, die belang stelt in de geologie en de archeologie van ons land, is het een groot genoegen de collectie van de heer Banning te bekijken. Het vele materiaal is in vitrines en in verschillende schuifladenkasten ondergebracht, terwijl op zolder nog een aantal laden en dozen staan.

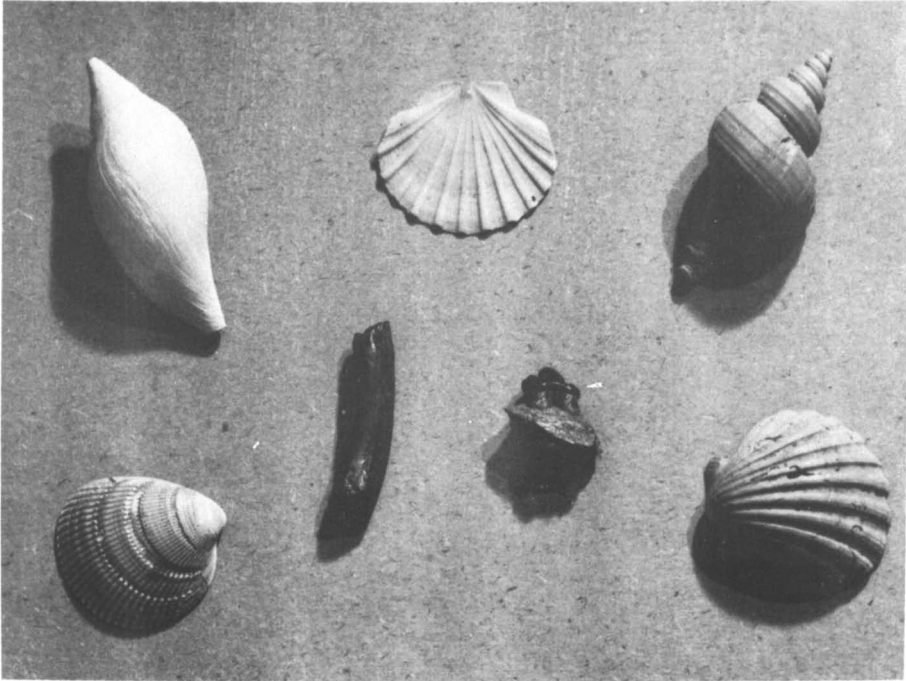
Wij hebben deze collectie, waarvan de voornaamste stukken door de heer Oppenheim met veel geduld en kennis werden gefotografeerd bekeken en later over het ontstaan ervan uitvoerig gesproken. Want het merkwaardige van zo'n particuliere verzameling is altijd de vraag; hoe is dit alles bijeengebracht en welke "verhalen" zijn er aan verbonden?

De heer Banning vertelde over deze geologisch-archeologische verzameling het volgende:

"In 1938 ben ik begonnen met het aanleggen van een verzameling Nederlandse zwerfstenen en fossielen, die in de loop der jaren uitgegroeid is tot ruim zeventuizend stuks.

Natuurlijk werden in die zevenentwintig jaar van zoeken en verzamelen wel eens bijzondere stukken gevonden. Zo vond ik 26 juli 1949 in de keileemgroeve De Hocht, Friezenberg bij Markelo (O.), een z.g. "Kullaiet van Kullen". Dit was de eerste vondst in Nederland en als zodanig gedetermineerd door wijlen de heer P. van der Lijn, de nestor van de Nederlandse amateur-geologen. Het is een vuistgroot gesteente, dat van een rots in Kullen (Zweden) is afgebroken en met de gletscher in de ijstijd in de z.g. Rissglaciatie naar ons land is geschoven en nu na enkele tienduizenden jaren weer te voorschijn is gekomen.

In dezelfde zomer werd eveneens een eerste Nederlandse zwerfsteenvondst gedaan. Dit was een z.g. Sternö-diabaas, afkomstig uit Blekinge, ook in Zweden. De vindplaats was toen een andere leemgroeve, namelijk "De Vlijt" bij Winterswijk.

Op afbeelding 3 is een aantal exemplaren van de grote verzameling haaietanden te zien. De grootste is hier 67 mm lang. Deze tanden komen uit de boven-miocene (tertiaire) leem van de leemgroeven ("Leemputten") van de steenfabriek F.O.W. te Groenlo. Ze zijn van de haaiesoort *Isurus hastalis* (Ag.), die zo'n twintig miljoen jaren geleden in een baai ter plaatse strandden. Het moeten verschrikkelijk grote dieren geweest zijn. In het midden van de foto een kleine staartwervel van een walvis, die daar eveneens werd gevonden en onder de wervel twee fragmenten van tanden van de tandwalvis: *Scaldicetus grandis* du Bus. Een zéér zeldzame vondst van een uitgestorven soort. De grootste is elf cm. lang.

W.C.H. Staring vermeldt in zijn "Bodem van Nederland" (1860) slechts vijf exemplaren en wel van Bordeaux, Montpellier, Moeckirch in Baden, Linz en..... Groenlo.

Nadien zijn er nog enkele gevonden, maar ze blijven nog steeds zeldzaam. In het Museum te Groenlo bevinden zich nog enkele fragmenten. In deel twee van genoemd werk geeft Staring een juiste afbeelding van de tand.

De vindplaats "de Leemputten" is gelegen vlak bij de Duitse grens op grondgebied van de gemeente Eibergen, tussen Groenlo en Suderwick. Reeds in de vorige eeuw werd hier de vette, zwarte leem gegraven. Toen gebeurde dit nog met de schop en er zijn sindsdien duizenden overblijfselen van dieren uit de Tertiaire tijd gevonden. Hoofdzakelijk zijn het botten, wervels en tanden van walvissen en haaien. Zeldzamer een enkele schelp en zelfs een stukje hout, dat echter door de sterke verkoling niet meer determineerbaar is. Het was in die tijd een baai van de Tertiaire zee, waar grote aantallen van genoemde dieren strandden. Nog steeds wordt gegraven, maar nu machinaal met de excavateur, een soort baggermolen. De kans nu nog iets te vinden is daardoor zeer gering geworden.

Behalve zwerfstenen, waaraan de Gelderse Achterhoek en Overijssel zo rijk zijn, werden ook elders in Nederland stenen en fossielen verzameld. Hieronder bevinden zich eveneens veel mooie en zeldzame exemplaren. In Amsterdam werd op aanraden van een vriend, nu wijlen de heer Iz. de Wilde, in leven honorair medewerker aan het Zoölogisch museum van de Universiteit, een collectie aangelegd van 1400 soorten recente schelpen. Het is namelijk noodzakelijk voor de kennis van de fossiele molluscanen, eerst de recente soorten te kennen."

Kostbare scherven.

De heer Banning kan goed vertellen en uit zijn relaas kregen wij een bijna compleet beeld van zijn hobby, die uitgroeide tot een diepgaande interesse voor de oude tijd.

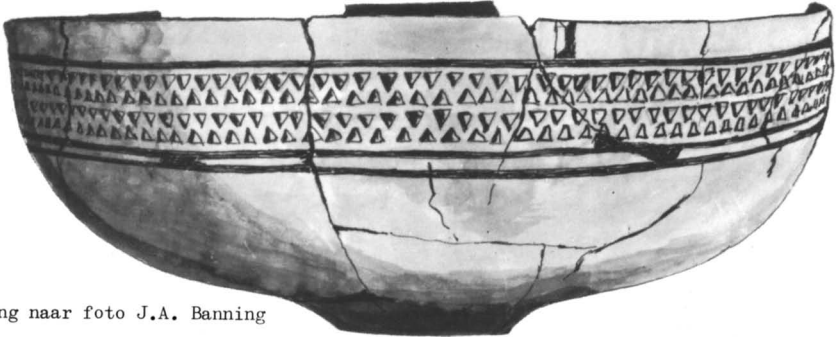
Op het een volgde het ander; en door het museum en door de studie van de geologie kwam de belangstelling voor de oudste geschiedenis van de mens.

Bij het egaliseren van de Achterhoekse gronden werden nog al eens prehistorische graven blootgelegd. Een mooie collectie voorwerpen in het Grols Museum getuigt nog van deze tijd. In de omgeving van Groenla lagen verschillende grafvelden uit de urnenveldentijd (enkele honderden jaren vóór onze jaartelling). Deze grafvelden zijn dikwijls gelegen onder akker- of bosgronden en bij het egaliseren springen de boeren soms raar met de "oude" vondsten om. Vond een Achterhoekse boer een pot (urn) dan sloeg hij deze met de schop kapot en liet hij de scherven liggen. De ploeg deed de rest. Nu heeft dat kapotslaan een bepaalde reden: de boer meende namelijk dat inde bodem van de pot een gouden munt gebakken was.

Op een avond kwam een landbouwer bij de heer Banning aan de deur met een aardappelzak met..... urnenscherven. Hij had de potten kapot geslagen, maar natuurlijk géén munt gevonden. Twee jaren heeft de heer Banning nodig gehad om de zaak weer netjes aan elkaar te lijmen! De resultaten van dit geduldwerk kunt u in het Grols Museum zien. Deze vinder was een gunstige uitzondering: hij raapte de scherven nog op voor de wetenschap. Veel erger is het echter dat oude woonsporen door onwetendheid voor altijd zijn vernield. De voorwerpen zijn interessant, maar de studie van de woonsporen is veel belangrijker voor de wetenschap.

Een bijzondere vondst was een zwarte schaal met diepsteekversiering (z.g. Kerbschnitt), eveneens uit de urnenveldentijd. De fragmenten van deze schaal werden gevonden op het erf van de heer H.J.W. Holtkamp (augustus 1936) in Avest bij Groenlo.

De schaal lag boven een glatte urn met verbrande beenderresten. In de schaal bevond zich wat houtskool. Na de restauratie door de heer Banning is ook deze schaal in het Grols Museum geplaatst. Wij zijn zo gelukkig er een tekening van te kunnen geven (afbeelding 9).

Tekening naar foto J.A. Banning

ZELDZAME VONDST: EEN STANDVOETBEKER.

De meest interessante vondst was het schervenmateriaal van een z.g. standvoetbeker, daterend uit plm. 2000 jaar vóór Chr. Tot nu toe zijn in ons land ongeveer 35 standvoetbekers gevonden, waarvan dit exemplaar wel het oudste is. De standvoetbekercultuur hangt samen met de z.g. strijdhamercultuur en de oorsprong is waarschijnlijk te zoeken in het zuidwest-Russische steppengebied. Over deze merkwaardige vondst vertelde de heer Banning: "In het late neolithicum (= nieuwe steentijd, plm. 2200 tot 1600 v. Chr.) komen in ons land twee bekerculturen voor: de standvoetbeker en de klok-bekercultuur. Het zijn migraties van volkeren uit het Oosten, die hun stempel drukken op Nederland en Noord-België. Oorspronkelijk sprak men van touwbekers en klokbekers. Bestudering van het aardewerk volgens moderne onderzoekingsmethoden bracht aan het licht, dat men met twee onvermengde culturen te maken had, die met een tussentijd van enkele eeuwen hun weg naar ons land hebben gevonden. Later was er wel een wederzijdse invloed. Het woord beker is niet geheel juist. Het zijn in beide gevallen min of meer versierde potten of vazen. Ze worden gekenmerkt door enkelvoudige bijzettingen, bedekt door grafheuvels of ook wel in vlakgraven. Deze graven en de grafgiften vormen onze voornaamste bron. Behalve de beker treft men meestal nog een stenen hamer, soms een tweede stuk aardewerk, een potje, enkele vuursteensplinters of een stenen dolk aan. De naam standvoetbeker is ontstaan door het opvallend naar buiten geknepen standvoetje, in tegenstelling tot de klokbeker, die een vlakke bodem hebben. Touwindrukken komen zowel bij standvoet- als klokbekers voor. Voorts heeft de beker min of meer een Svorm. Later gaat de touwersiering over in een zig-zag of visgraatmotief. Over het algemeen kan men zeggen; hoe minder en hoe eenvoudiger de versiering, hoe ouder de beker is.

In het boek van J.D. van der Waals en W. Glasbergen²⁾ over deze materie, is men tot een typering gekomen van de oudste (1a) tot de jongste (1f) vorm, waarbij onze vondst tot 1a of ouder is te stellen. Dat wil zeggen van 2000 tot 1600 vóór Chr.; de vroegste overblijfselen in ons land werden gevonden op de Veluwe, het Fries-Drents-Gronings grensgebied en in een oude strandwal bij Zandwerven (N.H.), de meest westelijke plaats van het Europese vasteland.

Latere fasen komen voor in het Gooi, oostelijk Gelderland en Overijsel. In Nederland werden de standvoetbekermensen, als wij ze zo mogen noemen, begraven in ondiepe kuilen, meestal met opge-

trokken knieën en liggend op een zijde. De dode was dan vergezeld van een beker, gevuld met voedsel voor de grote reis. Van het lijk is meestal niets anders over dan een donkere aftekening in de zandgrond. Van dit alles was bij ons vondst niets meer te vinden."

En dan vertelt de heer Banning dat hij in 1948 door een jongen gewaarschuwd werd dat bij "de Leemputten" wéér een urn gevonden was. Bij aankomst op de vindplaats lag slechts een armzalig hoopje scherven op de rand van de afgegraven humuslaag in de heide bij de leemput. Een en ander speelde zich af in de omgeving van grenspaal 804 tussen Groenlo en Zwillbrock in de gemeente Eibergen.

Standvoetbeker Holterhoek, gem. Eibergen
1948 gev. en gerest. door:
J.A. Banning Amsterdam.

In tegenstelling tot reeds eerder gevonden gladde scherven en urnen, was dit aardewerk eenvoudig versierd met touwindrukken en diepsteek. De scherven waren kennelijk door arbeiders op een hoopje gelegd, maar er was niemand meer om hem precies over de oorspronkelijke ligging iets te vertellen. Door allerlei omstandigheden (o.a. verhuizing naar Amsterdam) bleven de scherven in een kistje liggen. Pas in januari 1952 kwamen ze weer te voorschijn op een bijeenkomst van de Amsterdamse werkgroep van de A.W.W.N. Hierna kwamen ze ook in handen van prof. dr. W. Glasbergen van het I.P.P. Deze hoogleraar is een speciale kenner van dit type aardewerk. Zijn belangstelling was dan ook zeer groot, temeer daar een beker van deze ouderdom nog niet in ons land gevonden was. Ook de vindplaats, dit gedeelte van de Gelderse Achterhoek, was een verrassing.

Met veel geduld en respect voor het bijzondere voorwerp, heeft de heer Banning de scherven aan elkaar gepast en de beker met lijm en aanvullend gips zo veel mogelijk in de oude vorm teruggebracht. Het is nu een pronkstuk van de verzameling (afbeelding 5). De totale hoogte is 199 mm. de grootste diameter van de bovenrand 165 mm en de grootste diameter van de voet 40 mm. De kleur is bruin-grijs, de breuk zwart en de verschraling zand, hier en daar tamelijk grof. Met opzet is geen versiering in het gips aangebracht dus geen imitatie, maar restauratie.

Ook in Amsterdam actief.

Toen de heer Banning naar Amsterdam verhuisde (1950), had ook de bodem in en om de hoofdstad zijn belangstelling. Toen de Ringdijk van Watergraafsmeer werd vernieuwd en Klein Dantzig gedeeltelijk geëgaliseerd, werden scherven van 17e eeuws aardewerk verzameld en zonodig gerestaureerd. Op afbeelding 7 ziet u het resultaat van zo'n restauratie: een aardewerkschotel uit de 1e helft van de 17e-eeuw met koordversiering en voorstelling van een vogel.

De kleuren zijn geel, blauw, violet en bruin. De middellijn is 22 cm. Hier van werden twee scherven gevonden in de Ringdijk, tijdens de herstelwerkzaamheden van het talud. Een groot gedeelte is met gips bijgevoerd. Toen het bouwterrein voor het latere "Jeruzalem" werd opgehoogd, was de heer Banning er als de kippen bij en ook in Slotermeer en Slotervaart bestudeerde hij het opspuitingsmateriaal. En ook hier bleken weer schijnbaar eenvoudige zaken een interessant verleden te hebben ³).

Het zand van "Jeruzalem" tussen de Kruislaan en de Hugo de Vrieslaan in Watergraafsmeer is opgezogen uit het Buiten-IJ. Op afbeelding 1 bekijkt de heer Banning een buisje met enkele

duizenden fossiele hoorntjes (schelpjes), gevonden in het ophogingszand. Het hoorntje heet met een wetenschappelijke naam "Bitium reticulatum" (Da Costa), het is een gidsfossiel voor het Eemiën. Wat dat is? De heer Banning zegt: "Zoals men weet bestaat de ondergrond van Nederland uit lagen van verschillende ouderdom. Onder Amsterdam bijvoorbeeld vindt men onder de later opgebrachte grond afwisselend veen, zand en klei. Hoe dieper men komt, hoe ouder de lagen zijn. In de Eemtijd of het Eemiën was ons land ten dele door een zee bedekt; de kust liep onder een gedeelte van Amsterdam. Bij het zandzuigen voor de westelijke tuinsteden gingen men in de Sloterplas tot een diepte van ongeveer 30 meter. Men zoog toen in deze oude lagen van het Eemiën en die lagen zijn hier en daar zeer scherprij. De ouderdom van die lagen kan men op 40.000 jaren stellen.

De Eemfauna vertoont een grote overeenkomst met de huidige fauna van de Franse west- en zuidkust en de Engelse zuidkust ⁴).

De Eemzee was warmer dan de tegenwoordige Noordzee voor onze kust. Leden van de Nederland Malacologische (weekdieren) vereniging hebben in de jaren voor de bouw van Slotermeer en Slotervaart duizenden Eemiënschelpen verzameld. Het aantal soorten bedroeg 130, waaronder 23 soorten, die nog nooit in Nederland waren gevonden.

Reeds eerder is de bouwgrond van "Jeruzalem" opgespoten, maar dit zand, zoals gezegd uit het Buiten-IJ, is niet geheel zuiver Eemiën, maar vermengd met de hoger gelegen recente gronden. Toch werden hier ook nog veel fossielen gevonden.

Het Eemiſnzand is te herkennen aan twee z.g. gidsfossielen (afbeelding 8), namelijk de genoemde Bittium en aan de schelp *Veneruois aurea senescens* (Cocconi). Toen de heer Banning pas in Amsterdam woonde, liep hij met zijn jongens door het Amsterdamse Bos. De paden werden toen verhard met schelpengruis. Het viel hem op, dat er zich fossielen tussen bevonden uit het Pliocen en latere tijd. Bij informatie bleek dit materiaal opgezogen te zijn uit de Westerschelde bij Ellewoutsdijk. Dit materiaal lag op grote storthopen op de gemeentewerf tegenover Schiphol. Op afbeelding 4 zien wij enkele daar gevonden stukken. Eerste rij bovenaan van links naar rechts: 1. *Scaphella lamberti* (J. Sow.,) hoog 12½ cm. 2. *Pecten maximus grandis* J. Sow., platte klep hoog 7 cm. 3. *Neptunca contraria* (L.) hoog 11 cm.

Op de 2e rij van links naar rechts liggen: 1. *Laevicardium decorticatum* (S. Wood), 7 cm hoog. 2. Fossiele kies (½, molaar) van een paard, 8 cm. lang. 3. Fossiele kies (premolaar) uit de rechteronderkaak (waarvan een gedeelte nog aanwezig is) van een grotteleeuw. *Panthera spelaca* (Goldfusz) 43 cm. hoog. 4. *Pecten maximus grandis* (J. Sow.) bolle klep, 7 cm hoog. De zoogdierkiezen zijn van kwartaire ouderdom, de schelpen uit de tertiaire lagen.

Het is te begrijpen dat de heer Banning zijn voornaamste vondsten in een aparte vitrine heeft ondergebracht. Op afbeelding 2 zien wij op de vitrine twee kruiken. De linkse is gevonden in de stadsgracht van Groenlo en het merkwaardige van deze 16e of 17e eeuwse baardmankruik is, dat ze versierd is met het wapen van Amsterdam (zie ook afbeelding 6). Het is bruin geglaazuurd aardewerk vervaardigd in het Rijnland. De hoogte is 26 cm. Rechts staat een nog oudere kruik met diepsteek en blauwe beschildering. Merkwaardig is het z.g. zonneradmotief, dat meer voorkomt in de Achterhoek en Twente. Deze kruik werd eveneens geheel gaaf, uit de Groenlose stadsgracht gehaald.

Op de bovenste plank ligt een gedeelte van plm.veertig stukken verkiezeld hout uit de geologische verzameling. Onder de twee kruiken, in het midden, een bijzonder stuk van ettelijke kilo's waaraan nog de jaarringen, de cellen en de vaten te zien zijn. Dit stuk is vele miljoenen jaren oud!

Op de middelste plank: pre- en protohistorie van Nederland: van links naar rechts o.a. vondsten van de vuursteenwerkplaats van Ryckholt-St. Geertruid in Zuid-Limburg uit het vermoedelijk jonger Neolithicum (einde ongeveer 1500-1800 vóór Chr.) Vervolgens de standvoetbeker (zie ook afbeelding 5), daarnaast een z.g. "bijgave potje" uit het urnenveld van Avest bij Groenlo. Verder enkele Romeinse en middeleeuwse voorwerpen o.a. Spinschijfjes. Tegen de achterwand en geheel rechts 17e en 18e eeuwse vondsten uit de Watergraafsmeer. Op de onderste plank: Nederlandse en buitenlandse gesteenten, fossielen en enkele mooie recente (d.w.z. nu nog voorkomende) schelpen. Het grote stuk in het midden is een conglomeraat (samenklompings van gesteenten) uit Kufstein in Tirol.

Heemkennis.

Toen de heer Banning eenmaal in Amsterdam woonde, ging zijn belangstelling ook uit naar de geschiedenis van deze stad. In vijftien jaar tijd (van 1950 tot 1965) werden ongeveer 400 boeken over de hoofdstad bijeengebracht; bovendien volgde de samenstelling van een topografische atlas van Amsterdam, bijeengebracht in vele jurismappen. Toen hij in 1952 het "A.B.C. van Amsterdam" (van mej. A.C. Gebhard en A. van der Vet) kocht, ging de heer Banning onmiddellijk verder met encyclopedische gegevens te verzamelen. Hij heeft er nu 33 plakboeken mee vol gemaakt!

In samenwerking met de heer H.W. Alings werd een kaartsysteem aangelegd van al de bestaande en vele verdwenen gevelstenen van Amsterdam.

Natuurlijk werd de heer Banning lid van de Vereniging voor Heemkennis "Ons Amsterdam", gaf zich op voor de kadercursus van de heer Verdoorn en schreef in 1955 twee scripties, resp. getiteld "Geschiedenis der Amsterdamse Schuilkerken" en "Frans Banning Cock en het voorgeslacht van zijn moeder." Voor laatstgenoemd werkstuk kon de heer Banning Putten uit zijn reeds in 1934-1936 geschreven "Genealogie van het geslacht Banning"5). De uitreiking van de zilveren Heemkennispeld door prof. dr. L.F. de Beaufort, voorzitter van de Gemeentelijke Commissie Heemkennis, op 21 juni 1956 was een verdiende beloning voor deze uit Utrecht afkomstige Amsterdammer.

Dat zijn geologisch-archeologische verzameling de belangstelling speciaal uit "vakkringen" trekt, wordt na lezing van bovenstaand verhaal duidelijk.

- 1) Zie ook; Dingeman Korf sr. Scherven brengen geluk, "Ons Amsterdam" 1963, 247. C.A.L. Sander, Bodemonderzoek afrit IJ-tunnel, idem 1964, 307.
- 2) "Beaker types and their distribution", 1955. Andere literatuur: "Die Becherkultur in den Niederlanden" in Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden. Nieuwe Reeks, XIV. "De voorgeschiedenis der Lage landen," dr. S.J. de Laet en dr. W. Glasbergen, 1959. "Antiquity and Survival", vol. II, nr. 5-6 in "Honderd eeuwen Nederland," 1959. "Westerheem", 1961, X-37.
- 3) J.H. Kruizinga: Watergraafsmeer, eens een parel aan de Kroon van Amsterdam, 1948.
- 4) G. Spaink (Geologische Dienst Haarlem): De Nederlandse Eemlagen deel I, uitgave nr. 29, Kon. Ned. Natuurk. Ver. 1958.
- 5) Het geslacht Banning (ook Benning, Bennink en Bannink geheten) komt reeds in de 14e eeuw in Amsterdam voor. Leden van dit geslacht waren burgemeester, schout, schepenen enz. van de 14e tot en met de 17e eeuw in Amsterdam.